

Milan Chytrý, Tomáš Kučera, Martin Kočí, Vít Grulich, Pavel Lustyk [eds]

Katalog biotopů České republiky (Ed. 2)

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 2010, 445 str., ISBN 978-80-87457-02-3

Možná si řeknete, proč komentovat druhé vydání většiny čtenářů notoricky známé publikace. Katalog přece je už od své první verze (vydané v r. 2001) zřejmě jednou z nejpoužívanějších příruček terénních botaniků. Doplněné a upravené vydání, které se na trhu objevilo na přelomu let 2010 a 2011, přináší ale několik novinek, na které stojí za to upozornit.

Základní klasifikační systém se za uplynulé desetiletí změnil jen málo, což potvrzuje kvalitu původního vymezení biotopů jako základních mapovacích jednotek. Z původních 167 jednotek nejnižší rozlišované hierarchické úrovně se počet biotopů rozrostl na 173. Nově rozlišované podjednotky jsou popsány v rámci suťových lesů (L4A a L4B), ale i v rámci ruderální bylinné vegetace mimo sídla (X7A a X7B). Naopak jednotky pasekové vegetace (původně rozlišovány jako X10 nebo X11) jsou nově sloučeny do jediného biotopu, nerozlišují se ani podjednotky jasanovo-olšových luhů (L2.2).

Na první pohled nejzásadnější rozdíl spočívá v objemu publikace – oproti 307 stranám prvního vydání došlo ke zvětšení rozsahu skoro o polovinu. Je to samozřejmě způsobeno hlavně doplněním nových poznatků, shromážděných v průběhu mapování biotopů v letech 2001–2004. Nápadnou proměnou prošly zejména mapy rozšíření jednotlivých biotopů na našem území, neboť grafické zpracování mapek je větší a podrobnější. Oproti prvnímu vydání (kde bylo použito základních polí standardní středoevropské mapovací sítě o velikosti ca 12 × 11 km) je základní síť rozdělena na čtvrtiny s rozlišením mapovacího zrna cca 6 × 5,5 km. Hlavní rozdíl spočívá ale především v podkladových datech – mapy ve druhém vydání Katalogu už vycházejí z podrobných údajů mapování biotopů a jeho aktualizací do roku 2008. Tyto údaje jsou doplněny o lokality fytoecologických snímků z České národní fytoecologické databáze, pocházejících z let 1991–2009. Aktualizované síťové mapky tak již velmi věrně odpovídají skutečnému rozšíření biotopů v naší přírodě.

Bezesporu zajímavou a významnou novinkou jsou u zmíněných map rozšíření i souhrnné údaje o celkové rozloze konkrétních jednotek v ČR – díky tomu lze kvantifikovat hojnost či vzácnost jednotlivých biotopů. Můžeme tak např. zjistit, že nejběžnějším přírodním biotopem jsou u nás mezofilní ovsíkové louky (T1.1), které se v ČR vyskytují v naprosté většině polí středoevropské mapovací sítě a pokrývají přibližně 206 900 ha. Lze také porovnávat geografické rozložení různých jednotek a poměr jejich distribuce a celkové rozlohy. Tak např. údolní jasanovo-olšové luhy (L2.2) jsou zastoupeny zhruba ve stejném počtu mapovacích polí jako ovsíkové louky, ale jejich souhrnná rozloha je jen asi třetinová. Naopak druhý plošně nejrozšířenější přírodní biotop – acidofilní bučiny (L5.4) dosahuje rozlohy 154 100 ha i přesto, že chybí na nezanedbatelné části území (zejména v teplých oblastech).

Fytoecologické pojetí klasifikace biotopů se oproti vydání z roku 2001 příliš nezměnilo, a to dokonce ani u jednotek, kde dosud existují určité nejasnosti v zařazení. Např. porosty asociace *Jasiono montanae-Festucetum ovinae* Klika 1941 lze stále zařadit jak do jednotky T3.5 Acidofilní suché trávníky, tak i do biotopu T5.5 Acidofilní trávníky mělkých půd. Může tak být obtížné obě jednotky od sebe odlišit – zařazení společenstva do jedné či druhé jednotky záleží zřejmě hlavně na pokryvnosti konkrétního porostu. Zatímco biotop T3.5 reprezentují podle slovního popisu „víceméně zapojené trávníky“, v případě T5.5 se jedná o porosty rozvolněné. Druhové složení obou jednotek je ovšem prakticky shodné a v terénu může pokrývnost na konkrétní lokalitě značně kolísat. Tento konkrétní problém pochopitelně nijak nesnižuje kvality klasifikačního systému biotopů, poukazuje ale na důležitost výběru opravdu reprezentativního místa v případě pořizování fytoecologického snímku, resp. na nutnost citlivého individuálního vyhodnocení každého porostu v terénu.

Na druhou stranu ale u některých jednotek došlo k podstatnému doplnění popisu typické druhové kombinace – do očí bijící rozdíl je vidět například u hercynských dubohabřin (L3.1). Zatímco podle prvního vydání Katalogu představovaly diagnostické druhy této jednotky pouze habr, jaterník podléška a černýš hajní, aktuálně se počet diagnostických druhů dubohabřin blíží padesátce.

Další změny uvnitř publikace nejsou z hlediska praktického používání nijak zásadní. Jen nepatrně upravené jsou převodní tabulky mezi biotopy a typy „naturových“ přírodních stanovišť, nejsou už ale uváděny převody na jednotky vymezované v programu Smaragd (Česká republika jako členská země EU zajišťuje jejich ochranu právě v rámci soustavy Natura 2000).

Díky zpřesněným odborným údajům, podrobnějšímu a přehlednějšímu zpracování map rozšíření biotopů i pro pěkné grafické provedení se na druhé vydání Katalogu ve vaší knihovně určitě nebude jen prášit. Prodejní cena 350 Kč přitom není v dnešní době nijak neadekvátní. Svě místo ale neztrácí ani první „zeleň“ (v mém případě už celkem ohmataný) Katalog, který určitě není třeba vyhazovat – pro používání v terénu se přece jen hodí více.

Ondřej B í l e k